

LICA I NALIČJA ISTINE

Ljudevit Rupčić, *Sudbina istine*, Zagreb 1994, 598 str.

Hercegovački franjevac dr. Ljudevit Rupčić, teolog-bibličar, prevoditelj Novoga zavjeta, profesor, pisac mnogih članaka, rasprava i knjiga obogatio nas je novim, životnim djelom: *Sudbina istine*. Autor je u pedesetak tema i mnogo više podtema suočio putove i raskršća ljudske misli i prakse, promatrajući ih iz kršćanske perspektive, te tako sažeto osvijetlio sudbinu istine u teoriji i praksi. U stvari radi se o metafizičkoj stvarnosti i društvenoj zbilji, o sintetičkoj panorami biblijske misli, koja u sebi sabire mnoga znanja i iskustva, ljepotu riječi i bistrinu duha, vjerske kriterije i ljudsku mudrost, kršćansku vertikalnu i vremensku horizontalnu, lica i naličja istine i laži.

Zbog opsežne građe a i složenosti izložnog tkiva ovdje ćemo se zadržati samo na osnovnim crtama, važnijim oznakama i glavnim uporištima, osnovnom nadahnuću i načinu izlaganja. Budući da su znanosti općenito, a isto tako i rasprave i knjige bitno određene svojim sadržajem i metodom, osvrnut ćemo se ukratko na te dvije odrednice.

Tematska obilježja "Sudbine istine"

Predmet Rupčićeve knjige nadilazi pojedinačne rasprave i područja. U sebi sabire različite teme i pitanja. Teološki ih promatra i sažeto na njih odgovara. U prvom su planu misaona polazišta, kršćanski nazor, biblijski kriteriji i poruke, ali nisu zasebni i odvojeni već izravno povezani s poviješću i životom, metafizički i egzistencijalno, s širim antropološkim, humanističkim i društvenim pristupima i shvaćanjima. Naravno, autorove se prosudbe, stajališta i zaključci temelje na analitičkim razmišljanjima, stilski reduciranim na kratku refleksiju i sažeta izlaganja.

O čemu sve govori, odnosno oko kojih se važnih tema lomi *Sudbina istine*? Riječ je, moramo naglasiti, o širokom spektru. Autor objektivistički pristupa religioznoj i društvenoj sudbini istine, u Crkvi i društvu, znanosti i kulturi. Obrađuje 54 cjelovita pitanja, dijeleći ih na mnogo više tema i podtema. Ne možemo ih sve nabrajati. Radije ćemo ih svrstati u skupine, te spomenuti najvažnije: *Bog, Isus Krist, čovjek, evanđelje, vjera, Crkva, službe i karizme u Crkvi, kršćanstvo, ateizam, teologija, žena, ženidba, istina i laž, pravo, pravednost i vlast, savjest i moral, život i smrt, um i razum, sreća i sloboda, riječ i pismo, vrijeme i povijest, napredak i umjetnost, politika i novac, marksizam, mržnja, davao...*

To su, kako znamo, osnovna pitanja oko kojih se i u životu često susreću istine i varke. Rupčić ih zato, uz niz drugih, sustavno promatra nastojeći da na temelju biblijske poruke i ljudskih doumljivanja

pronikne u tajne njihovih sadržaja i razložitost, odnosno nerazložitost odnosa prema njima. U kratkim refleksivnim prosudbama i apodiktičkim zaključcima na vidjelo izlaze različiti pristupi, određenja i vrijednosti, istine i laži, vrline i slabosti u svijetu i čovjeku.

Bog je u autorovu pristupu polazište ili, točnije odrednica i mjerilo svega. Jer, "Pitanje što je norma života, dobra, nade, pravednosti, istine, čudorednosti, uspjeha i smisla postaje pitanjem što je Bog"(9). Rupčić pod tim vidom s pravom naglašava: "Glavni problem današnjeg i svakog drugog društva nije gospodarstvo, politika i ekologija nego Bog. Pitanja čovjeka i svijeta pitanja su o Bogu" (9).

Zašto? Zato što se rješenjem te tajne, osobnim odgovorom na to središnje pitanje, rješavaju mnogi problemi, otkriva smisao ili besmisao života. U toj perspektivi pisac postavlja i rješava glavne teme i probleme. "Knjige su", kaže, "kao djeca; uvijek nose crte svoga pisca" (522).

Da je tako, i sam potvrđuje. U svojoj je knjizi pronašao i slijedio svoj put, stilski i sadržajno. Sudbina istine mu je stoga, kao profesoru bibličaru, prije svega biblijsko-teološki nadahnuta. Bitno se zasniva na dva oslonca, s kojima se profesionalno suživio: na biblijskoj riječi i životnoj mudrosti, teologiji i filozofiji, objavi i razumu. Naravno, jednoj i drugoj je, upozorava pisac, isti princip, izvor i kriterij: Krist, kao apsolutna istina koja istodobno ima ontičko, kozmičko i egzistencijalno značenje. Jer, sve što je stvoreno, stvoreno je u Njemu, sve što postoji, postoji samo u Njemu (Kol 1,16). Naprotiv, nasuprot "njemu koji 'Jesam' (Mk 14,62)", kaže autor, "stoji Ništa, a nasuprot njemu kao Istini stoji Laž" (5). Taj inspirativni putokaz i temeljna metoda omogućuju autoru da o svakoj temi govori s lica i naličja, s poučno-pozitivnog i kritičkog aspekta istini i laži.

S čvrstim osloncem na biblijskim i umskim temeljima, stvarnosti i iskustvu, Rupčić vrlo zgusnuto piše, jedrim jezikom i aforističkim stilom. S dubokim respektom pristupa vječnoj Istini i ljudskoj zbilji, čovjeku i društvu, vremenu i vječnosti, pologu vjere i njegovu upri-
sutnjenju i konkretnoj stvarnosti, čuvanju kršćanskog identiteta i neophodnosti njegova kontinuiteta, ali jednako tako kritički zastaje na pukim klišejima i strukturama, izvanjskoj formi bez nazočnosti duha. Svjestan je stare izreke da se, ako se ne napreduje, u stvari nazaduje, pa i u vjerskim stvarima, poglavito ekleziologiji i teologiji. Stoga naglašava da se spoznaja Riječi mora razvijati i produbljivati, a Crkva stalno reformirati te se razumno, poslušna Duhu, otvarati vremenu i budućnosti. Jer, "Crkveni nauk" kaže "nije vječan sustav, nego je u povijesnom procesu. Spoznaja riječi Božje mora stalno rasti" (197).

Metodski postupak i stil

Za razliku od mnogih drugih teološko-filozofskih djela ovo je, rekao bih, na svoj način tipično. U prvom redu po stilu i metodi. U

svom nas sintetičkom postupku i gnomsko-aforističkom izričaju podsjeća na poslovične misli i izreke. Autor, rekao bih, poput starih mudraca, sažima teološko-biblijske pouke i ljudsku mudrost, svoje znanje i iskustvo te vrlo zgusnuto tka svoje apodiktički izraženo tkivo.

Ukratko, autor ne istražuje i ne raspravlja već jednostavno pomoću kratkih sažetaka mnogih pročitanih, prostudiranih, naučenih i proživljenih teoloških i životnih istina, sabire vlastite misli i spoznaje, slažući ih u gnomske poruke. "Moć je Crkve" - reći će stoga paradoksalno - "u nemoći, a ne u posjedovanju moći" (202). Na sličan način, govoreći o redovništvu, apodiktički tvrdi: "redovničko pravilo nema drugog autoriteta osim Evandjelja" (254). S druge strane, upućujući na razlike između redovničke forme i sadržaja, jednostavno, bez obrade premisa uvjerljivo zaključuje: "Može se lako dogoditi da postoje monaške i redovničke ustanove, a da u njima nema monaha i redovnika" (257). Isto tako, razmišljajući o čovjeku i humanizmu, sažeto stilski upozorava: "Na svijetu postoji jedino plemstvo: biti čovjek. On je vredniji i dostojniji od svojih čina" (111). Zatim na isti način nastavlja: "Humanizam se ne sastoji u tom da čovjeka učinimo Bogom, nego da mu omogućimo da bude autentičan čovjek" (ib.). Slično, razmišljajući o "vlasti i Crkvi", kategorički upozorava: "Crkva ima vlast, koja je, bez sumnje, od Boga, ali su njezini nositelji ljudi i stoga se ljudski promašaji i zloporabe ne mogu pravdati Bogom, iako se to često čini" (410). I o marksizmu se u duhu sarkastičkog prizvuka aforistički izražava: "Ako je mislilac tko misli što mu drago, i Marx je mislilac. Taj veliki demistifikator postao je jedan od najvećih mistifikatora modernog doba" (572).

Cijela je knjiga pisana u tom stilu, na misaonoj, teološko-filozofskoj razini; ne u diskurzivnoj razradi ili narativnom izlaganju već u sustavnom reduciranju teološkog diskursa na racionalno-iskustveni slijed evidentnih sudova, pomoću deduktivnog zaključivanja i deduktivnog postupka koji kompleksna izlaganja svode na aksiološke postavke i sintetičke tvrdnje. Ukratko, autor se, iznoseći svoja viđenja i poruke, opredijelio za književni izričaj koji u dužem ili kraćem slijedu sažetaka, u logičnoj konzistentnosti i spontanosti jasnoći, odražava sudbinu u njezinoj iskonskoj zbilji i ljudskoj stvarnosti.

Zaključne misli

Sažmemo li na kraju naše izlaganje, zaključit ćemo da Rupčićeva *Sudbina istine* sažima u sebi malu biblioteku. Ne radi se ni o kakvoj omeđenoj temi, studiji ili monografiji, već o opsežnoj i slojevitoj panorami teološkog i humanističkog nadahnuća protkanom biblijskom porukom. Zahvaljujući njezinoj širokoj tematici i neposrednu pristupu, u knjizi se s jedne strane ogleda aksiomatika teološko-humanističkog shvaćanja stvarnosti i života, kroz prizmu "sudbine istine", dok se s druge, kroz njezinu opreku ili naličje, upozorava na različite varke, idole, prevare, nasilja i laži.

U tome se konačno očituje i smisao naslova. I istina ima svoju sudbu; putovi joj u povijesti i u našem životu nisu jednosmjerni. Koji put se vrte u krugu, koji put kreću od njezinih referenca, lome se i zamagljuju pretvarajući se u puka naličja; drugi put idu od nemirnih traženja i svjesnog (ne)nalaženja, odnosno od polovičnih gledišta ili suprotstavljanja do potpunog nijekanja.

Bog je, Krist je, kaže autor, jedina istina. Tko je želi tražiti, steći i posjedovati mora ga prihvatiti za temeljni kriterij.

Držim - i time ću zaključiti - da je ovo Rupčićevo životno djelo. Odras je biblijske mudrosti i teološkog znanja, ali jednako tako, da se poslužim Kantovim terminima, uma i razuma, rasudne moći i velikog životnog iskustva.

Drago Šimundža